PETRU MOLDOVAN

Alfonso M. di Nola
Diavolul. Chipurile, ispravile istoria Satanei si prezenta sa malefica la toate popoarele din antichitate pana astazi
Editura All, Bucuresti, 2001, pp. 376.

A. M. di Nola propune o istorie a prezentei raului in viata cotidiana din cele mai vechi timpuri si pana in zilele noastre. Cartea se prezinta ca o evaluare istorica a dovezilor privind raul in religiile lumii. Este o incercare rationalista a atestarii documentare a universalitatii acestei reprezentari a imaginarului ce este prezenta inca din perioadele mitice, iar prin transferul in afara din noi a raului il face prezent, ca loc de actiune, in diferite tipuri de societate umana. Astfel, di Nola sustine ca "drama raului", a suferintelor si a mortii se reflecta in miturile demonice ce apartin tuturor culturilor. Prezenta raului in compania omului apare ca una apasatoare si omniprezenta in anumite epoci; de exemplu epoca vrajitoriei europene sau a demonologiei patristice.

Diavolul este privit ca o imagine a conflictului dintre om si realitatea istorica sau cea naturala. In sensul istoric al termenului, raul este conditionat de contextul social si de mintea umana ce are inclinatii spre fantastic. Prin urmare, actul de nastere al diavolului il reprezinta diferitele moduri de a percepe realul. La culturile primitive diavolul apare ca o transformare a demiurgului. In America centrala, demonul este forta malefica prezenta in ideologia dualista. Aceeasi viziune dualista o intalnim in demonologia iraniana care considera ca lumea demonica este predestinata unui autoconsum spre triumful binelui. A.M. di Nola scoate in evidenta ideea conform careia cadrul mitologiei antice precede si explica temele demonologiei din jurul Marii Mediterane. Patrimoniul demonologic iranian in viziunea acestui autor se transmite lumii crestine prin canale multiple: gnozele.

In ceea ce priveste mitologia demonica la mandeisti se observa crearea unui cadru mitologic cu influente gnostice, dar este apropiat si crestinismului primitiv. Prezenta demonului in Orientul Apropiat, de exemplu cultura sumeriana este prima care ofera cea mai veche forma a stiintei despre ingeri (angelologie) si a demonologiei. Aceasta va avea influente asupra asiro-babilonienilor, a lumii ebraice ajungand pana la crestinism. In ebraism si iudaism demonul a fost dorit si creat de Dumnezeu pentru a-l supune pe om incercarilor, asa cum sunt prezentate aceste imagini in Vechiul Testament. Nu poate fi exclusa relatia cu conceptia mesopotamiana despre originea fizica a starilor de rau. A.M. di Nola mai spune ca este dificil de stabilit o delimitare intre atitudinea magica si cea exorcist-protectoare din formele de cult ale ebraismului antic. Autorul mai remarca faptul ca demonologia ebraica, oscileaza intre doua pozitii diferite, pe de o parte prezenta recunoscuta a demonilor care se supun lui Dumnezeu, iar pe de alta parte, explicarea raului cosmic si istoric in raport cu vointa determinata a lui Dumnezeu; aceasta conceptie exercita o puternica influenta asupra celei crestine. Cat despre universul credintelor demonologice din Evul Mediu si pana in prezent, acesta are la baza Noul Testament. A.M. di Nola sustine ca la definirea sistemului demonologic din Noul Testament contribuie intreaga mostenire biblica ce s-a contopit cu elemente din cultura antica tarzie mediteraneeana, din scrierile lui Pavel si cu elemente din tematicile gnostice.

Vrajitoria are un statut magico-ritual, in interiorul culturilor, prin ea se exprima reactia agresiva a unor grupuri si paturi sociale care nu sunt integrate in modelele tipice ale culturii de care depind. Referitor la demonizarea etnica in Occident, di Nola ne spune ca mecanismele violentei si ale marginalizarii ce insotesc evolutia demonologiei catolice devin evidente in acest caz, datorita tendintei de a plasa sub semnul negativitatii anumite grupuri considerate non-conforme cu modelul crestin. De aceasta demonizare au suferit evreii si tiganii identificati cu diavolul.

A.M. di Nola afirma ca intre imaginarul diabolic faurit de traditia teologica si imaginarul diabolic prezent la nivel popular

PETRU MOLDOVAN

student, Facultatea de Istorie si Filosofie, Universitatea Babes-Bolyai

trebuie facuta o diferentiere fundamentala. Elaborarea culta necesita propunerea si dezvoltarea unor problematici abstracte referitoare la natura, originea, functia, limitele figurii demonice care devine in felul acesta vaga si generica, servind in acest fel, scopului de a se exercita prin aceasta o putere constanta. Demonul taranesc este in schimb, o imagine materiala care poate fi interpretata material – perceperea si reprezentarea demonului ia trasaturi proprii, diferite de cele care apartin speculatiei docte.

Energia demonica se declanseaza prin fenomene speciale care se manifesta la indivizii supusi posedarii; aceasta este caracteristica religiilor posedarii, adica la acele religii care au ca structura centrala starea de posesie a unei fiinte umane de catre o putere din afara.

Analiza din perioada contemporana a fenomenelor de demonizare facuta de di Nola, arata ca prezenta satanismului organizat contrazice senzatia ca imaginarul demonic ar fi disparut, el apare in continuare ca un fenomen marginal, dar totusi prezent.

A.M. di Nola reuseste sa scrie o istorie naturala a diavolului, ca replica la analizele facute in spiritul cauzalitatii si a determinismului care au condus la serii infinite de reprezentari mitologice, pentru a constitui o curgere naturala a erorilor gindirii umane.

Petru Moldovan

Nicu Gavriluta
Culianu, jocurile mintii si lumile multidimensionale
Editura Polirom, Iasi, 2000, prefata de Moshe Idel, pp. 188.

Nicu Gavriluta ne prezinta o carte care se vrea o "întampinare" a dorintei tinerilor interesati de un model initiatic tipic lui I.P. Culianu. Printr-o ordonare tematica el reuseste sa ofere într-un limbaj accesibil publicului larg interpretari convingatoare la teoriile si ideile pe care I.P. Culianu le-a publicat în mai mult de 15 volume de stiinta si fictiune. Autorul prezinta succint faptul ca I.P. Culianu (1950-1991) si-a format înca de timpuriu un sistem propriu de gandire cu idei nonconformiste si incitante. Arata pentru acest ganditor era importanta camuflarii unor secvente gnostice în lumea moderna, motivele mitice din universul viselor si cel social, misterele mnemotehnicilor premoderne si odiseea Limbii Creatiei , precum si prezenta metamorfozata a magiei în lumea contemporana, sau fascinatia jocurilor mentale, fractalii si lumile multidimensionale, cenzura imaginarului social si originile stiintei moderne. Acestea au fost în mod original interpretate de I.P. Culianu în lucrarile sale, iar N. Gavriluta le prezinta într-o ordine cronologica ce poate demonstra dezvoltarea intelectuala, sau cea a metodei lui I.P. Culianu din scrierile sale tarzii. Contributiile lui I.P. Culianu nu se pot ignora datorita noutatii si originalitatii lor. Referitor la primele carti ale lui I.P.Culianu, N. Gavriluta spune ca acestea sunt expresia unei lungi polemici dusa de I.P. Culianu împotriva cliseelor si acelor conceptii gresite care au fost consacrate în istorie de traditie, manual sau o anumita indiferenta a publicului larg. Astfel teme ca "demonizarea cosmosului", originea tehnicilor extatice, fenomenologia tipologiei apocaliptice apar inedit interpretate de I.P. Culianu, înainte de 1986.

N. Gavriluta trecand si la analiza studiilor de romanistica ale lui I.P. Culianu scoate în evidenta ca metoda mitanalizei pe care a practicat-o acesta ofera o alta viziune asupra lui M. Eminescu, ce apare "mai viu si mai interesant" fata de cel cu care am fost obisnuiti din exegezele comune.

Una din problemele cu care s-a ocupat I.P. Culianu a fost si cea în care voia sa gaseasca un raspuns la ceea ce este mintea. N. Gavriluta evidentiaza sursele lui I.P.Culianu, dupa care pe baza unui set de reguli si optiuni binare mintea creeaza lumea de aici, dar si pe cea de dincolo, în terminologia lui I.P. Culianu. Traseul propus de acesta era de la minte la religie, operatiile mintii ar fi prezente în toate religiile lumii, ceea ce ar explica asemanarile